

CENT CINQUANTA ANIVERSARI DE PERE IBARRA I RUIZ

Es compleixen hui cent cinquanta anys del naixement de l'erudit historiador Pere Ibarra i Ruiz (1858-1934), un home clau en la construcció de l'Elx contemporani. La seua primera formació artística a les Acadèmies de Belles Arts de València i Barcelona, va ser completada amb els estudis d'Arxiver, Bibliotecari i Antiquari a l'Escola Superior de Diplomàtica de Madrid. Marcat pel seu germà per part de pare, Aurelià Ibarra i Manzoni (1834-1890), destacat polític demòcrata i arqueòleg, va dedicar tota la seua vida a la recopilació de materials històrics per redactar una Història d'Elx que devia convertir-se en un instrument per a l'edificació de la nova societat il·licitana.

Dues són les constants que caracteritzen la tasca intel·lectual de Pere Ibarra. D'una banda, com hem dit, un recull sistemàtic de testimonis del passat local. Per mitjà d'excavacions arqueològiques, revisió d'arxius i biblioteques locals i forans —especialment, l'Arxiu Municipal, del qual va ser responsable a partir de l'any 1924—, adquisició de documents i llibres venuts per particulars o entitats oficials, etc., va aconseguir formar un museu d'antiguitats, amb biblioteca i arxiu, de gran valor, que són els embrions de l'actual MAHE i de l'Arxiu Històric Municipal.

Tot i que finalment no va arribar a redactar l'esmentada Història d'Elx, els seus treballs preparatoris són de gran importància. Així, el petit manual titulat *Historia de Elche* (1895), destinat a llibre de lectura per a les escoles provincials, en el qual se sintetitza per primera vegada la història local des de l'època antiga fins el segle XIX. També destaca el llibre *Elche: Materiales para su historia* (1924), on es dona compte de tots els testimonis històrics recopilats. I, sobre tot, la seua monumental obra *Consejos [Cabildos] y Sitiadas* —conservada a l'Arxiu Municipal en set volums i, inexplicablement, encara inèdita— en la qual va resumir els principals acords del Consell municipal de la ciutat des de l'any 1370 fins al 1923 i que és una font impressionant de dades i un ajut inestimable per als investigadors que s'aproximen a les actes municipals d'Elx, la documentació oficial més destacada de la ciutat.

La segona constant del seu treball és concreta en la defensa apassionada del patrimoni comunitari dels il·licitans dins de la formació d'una utòpica ciutat d'Elx on havia de destacar l'educació i la cultura com base fonamental d'una convivència pacífica, harmònica i solidària. Defensa del seu patrimoni hídric, format per les aigües necessàries per a la supervivència de la ciutat, que va estudiar i defensar per mitjà dels llibres *Estudio acerca de la institución del riego de Elche y origen de sus aguas* (1914) i

De Barrenas a Romero (1926). Del seu patrimoni territorial com explica a l'opuscle *Cuestión de término para Santa Pola. Estudio histórico-crítico-documentado* (1929). O del seu patrimoni monumental, en el qual destaca la seua activa participació en les gestions per a la reparació de l'església de Santa Maria (1903-1905).

També defensa del patrimoni natural: a les actives campanyes de Pere Ibarra es deuen les primeres mesures legals de protecció dels horts de palmeres promulgades pel govern de la II República (*Pro palmeras*, 1931). Del patrimoni urbanístic, és a dir, la ciutat mateixa, amb els seus carrers, places i edificis com a elements històrics. I del patrimoni antropològic format per les tradicions, les festes, els costums de la ciutat, que formaven una fita fonamental en el viure comunitari. Especial esment cal fer de la defensa de la *Festa d'Elx* que va ocupar una part important dels seus esforços, tant des del punt de vista d'investigació i divulgació, com de restauració i, fins i tot, de conservació per a les futures generacions; no debades Ibarra va jugar un paper fonamental en l'atorgament a la *Festa* del títol de Monument Nacional en 1931 (*El Tránsito y la Asunción de la Virgen*, 1933).

Pere Ibarra, Cronista (1908) i Fill Predilecte d'Elx (1926), va ser el testimoni d'excepció de la vida il·licitana del canvi de segle. Va participar activament en el dia a dia de la ciutat i va presenciar i va prendre nota dels grans esdeveniments locals, com, per exemple, el descobriment fortuït de la Dama d'Elx (1897), que ell mateix va comunicar al món científic, o de l'eclipsi de sol del 1900. Institucions tan prestigioses com l'Associació Artístico-Arqueològica de Barcelona (1897), l'Institut Arqueològic de Berlin (1897), la Societat Hispànica de Burdeus (1900), la Reial Acadèmia de la Història de Madrid (1915), el Centre de Cultura Valenciana (1923) o The Hispanic Society of America de Nova York (1930) el tingueren com a membre corresponent.

Aquesta actitud d'estudi i d'investigació en mig d'una ciutat com Elx, en la qual prevalien, com ara, els interessos materials sobre els culturals, el portà a l'aïllament i, fins i tot, a la incomprensió d'un bona part dels seus veïns. Tanmateix, Ibarra, que havia trobat en la història la seua eina de treball, hi prenia part activament en els assumptes quotidians convertit en un autèntic cap intel·lectual, en una mena de consciència col·lectiva compromesa amb el progrés del seu poble.

L'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó, que té en Pere Ibarra un clar model d'actuació científica i cívica, ha volgut sumar-se a les celebracions organitzades amb motiu del seu cent cinquanta aniversari amb un seguit de conferències sobre la seua figura i, en general, sobre el compromís de la historiografia local. I, especialment, amb

un acte d'homenatge senzill, però emotiu, que tindrà lloc davant de la tomba del propi Pere Ibarra, al Cementiri Vell d'Elx, a migdia del pròxim dissabte.

Joan Castaño
Membre de l'IECBV